

A ködlovagok királya

Krúdy Gyula emlékezete

Sokan voltak a ködlovagok: a századforduló magányba menekült krónikásai. Török Gyula, Cholnoky László, Cholnoky Viktor, Szini Gyula, Lovik Károly — és köztük a király: Krúdy Gyula. A múltat idézték, régi szerelmeken borongtak, álomból és emlékekből szóttek költői mitológiát. Személyes mitológiájuk a valóságra utalt: a kor lelkét, hangulatát idezte fel. Magányos hőseik vértelenül álltak az időben, a lassan gomolygó mesét súlyos levegő járta át, a múlton merengő tekintet időnként rávilágolt a jelen szakadékaira. A ködlovagok a romantika örökségét gondozták, mégis saját korukról tettek tanúvallomást.

A száz esztendeje született Krúdy Gyula is magányban élt és alkotott. „Éltem... Szenvedtem. Sírtam. Sokat aludtam. Néha boldognak kellett volna lennem egy-egy őszi délutánon. (Magamban az óramutatót figyeltem. Miért örüljek? Úgyis estve lesz nemsokára)” — írta 1916-ban az Aranykéz utcai szép napok „előhangjában”. Fájdalmas, talán kiábrándult vallomás: az íróé, aki mindig az alkotó munka férfias fegyelmében és nemes mámorában dolgozott, s visszatekintve mégis boldogtalannak érzi magát. Ebben a boldogtalanságban lett magányos varázsló, álomlátó: ködlovag.

Pedig írói sorsa, ha a legendák felől tekintjük, merő izgalom, csupa siker. Legendája mindig volt elég. Krúdy maga is mítoszok hőse, valóságos egyéniségégek a titokzatosság párja veszi körül. Már családjának története is regény: nagyapa Klapka György adjutánsa, komáromi honvédkapitány volt, később a szabócsi Honvédegylet elnöke, nagybátyja a híres Krúdy Kálmán, aki Világos után valódi partizánosztágot szervezett, s az Ipoly menti erődökből nyugtalanította a császáriakat.

De valóságos regény az író élet-története is. Már tizenhat évesen újságíró, a Debreczeni Ellenőr munkatársa, érettségire is a szerkesztőségéből ment. Korán megismerte a századvégi magyar újságíró-társadalom bohém életét és légkörét. Ettől fogva mindig újságoknál dolgozott; a vidéki nemesúr és a pesti hírlapíró életformája között találta meg a saját életét. Lóversenyre járt, udvarolt, párbajozott, kiskocsmákban üldögélt, s közben megírt egy kisebb könyvtárra való könyvet. Sokan kérdezték már: vajon mikor?

Ha a legendák mögé nézünk, a munkába temetkező író látjuk, nem a kalandok hőst. Perse, a kalandokra is szüksége volt Krúdynak, nemcsak igazató-

szert keresett bennük, hanem témát is, írói anyagot. És gyakran menekülést a rendezett és unalmas polgári életből, és a lázadás lehetőségét ennek az életnek a békiyő ellen. Krúdy Gyula szabadságra vágyott, és ezt a szabadságot részben a kalandok között találta meg.

De csak részben, mert az alkotó munka is a szabadság otthona volt. A munka: az emlékezés, az álmodozás. Mikszáth

nyomában indult, a nagy előd ébresztett benne érdeklődést a különös emberi egyéniségek, a történelmi hangulatú tájak iránt. Ez a „mikszáthos” érdeklődést mutatják a nyírségi és szepességi regények: az *Andráscsik örökös* és *A podolini kísértet*. Már ezekben a regényekben is szerepet kapott a múlt időnkön: az eltűnt ifjúságon, a történelmi régiségen borongó emlékezet és képzelet. Krúdy Gyula sejtelmes hangulatokból, emlékfoszlányokból, álomtörédekekből hozta létre a regényt.

Emlék és álom: ez volt klasszikus Szindbád-történetek anyaga is. A *Szindbád útka*, *Szindbád őszi útja*, *Az éji látogató*, *Utazás éjjel*, *Szindbád útja a halálnál* és a többi elbeszélés az álom és a valóság között rejülő sejtelmes térben helyezte el a hős sorsát, kalandjait, szerelmeit. Ez a hős: az író maga. Lírai hős, a költészet és az elbeszélés között gomolygó különös írói alkotás tárgya és alanya. Ábrázolásában a hagyományos romantika és a modern irónia vegyül egymással: a romantika különleges hangulatokat és kalandokat teremt, az irónia fanyar mosollyal értelmezi ezeket a hangulatokat s kalandokat. Így lesz a Szindbád-történetek írója egyszerre ódon és modern, a régiek tanítványa, akikre mindig nosztalgikusan gondolt, s az újak előfutára, akikről aligha is tudott valamit.

Romantika és irónia szövi át a Rezeda Kázmér-történeteket is. Az *Őszi utazások a vörös postakocsin*, az *Őszi versenyek*, *Az utolsó gavallér*, *A kékszalag hőse*

a századforduló nagyvárosi; budapesti életéről mesélnek, a bohémvilág jellegzetes tartományait: a szerkesztőséget, a kávéházat, a lóversenypályát és a Magyar utcai „örömházakat” festik le tündéri színekkel és lágy ecsetvonásokkal. Egy rejtelmes, talán sohasem volt pesti mitológiát.

Az elmerült pesti világot örökítették meg Krúdy Gyula kései regényei: az *Asszonyságok díja*, a *Hét bagoly* és a *Boldogult úrfikoromban* is. Talán ezek legjellegzetesebb, „legkrúdysabb” művei: cselekményük véggépp belesimul a költészetbe, az álom észrevétlenül élet lesz és az élet valóban álommá válik. Kilátás nyílik az emberi lélek titokzatos mélységére, megelevenednek a lélek kísérteties tájai. A *nyelv áradó zenéje* nosztalgikus gyönyörűséggel ébreszti fel az eltűnt emlékeket. Az emlékek árama magával sodorja az időrendet, valósággal elsodorja az időt.

Ezek a regények már a modern európai próza rendjébe tartoznak. Írójuk az „eltűnt idő nyomában” kutató francia író: Proust szellemi rokona. Bennük lesz Krúdy Gyula igazán király. már nemcsak a ködlovagoké: a magyar nyelv egyik királya is. Király, aki régi mítoszok szerint csodákat csinál. Az ő kezén is csodla születik: a szavakból zene lesz.

Pomogáts Béla

Krúdy Gyula születésének 100. évfordulója alkalmából koszorúzási ünnepséget rendeztek szombaton a Mező Imre úti temetőben az író sírjánál. A Kulturális Minisztérium nevében Blahó Pál főosztályvezető és Vigh Józsefné főelőadó, a Fővárosi Tanács képviselője Csehik Ferencné elnökhelyettes és Szabó Ervin művészeti osztályvezető, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa részéről Cseres Tibor és Juhász Róbert, az országos tanács tagjai koszorúztak. A Magyar Írók Szövetségének koszorúját Szabó Magda és Vészi Endre Kossuth-díjas írók helyezték el.

Tegnap a nyíregyházi Móricz Zsigmond Könyvtár nagyertermében folytatódott a Krúdy Gyula születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett irodalomtörténeti vándorgyűlés. A tudományos tanácskozás második napján Bori Imre újvidéki egyetemi tanár Krúdy „modern” alkotói módszeréről, Barta András újságíró Szindbád megteremtőjének írói korszakairól tartott előadást.